

FELSEFE DÜNYASI

2010/2 Sayı: 52 YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR ISSN 1301-0875

Sahibi

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Necati ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Ahmet İNAM

Yazı Kurulu

Prof. Dr. Necati ÖNER
Prof. Dr. Ahmet İNAM
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ
Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Prof. Dr. İsmail KÖZ
Doç. Dr. Erdal CENGİZ
Yard. Doç. Dr. Fulya BAYRAKTAR

Felsefe Dünyası Hakemli Bir Dergidir.

Felsefe Dünyası 2004 yılından itibaren PHILOSOPHER'S
INDEX ve TUBİTAK/ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Yazışma ADRESİ

P.K. 21 Yenişehir/Ankara
Tel & Fax: 0 312 231 54 40

Fiyatı: 20 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No: Vakıf Bank Kızılay şubesi: 00158007288336451

Dizgi ve Baskı

Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Alınteri Bulvarı 1256 Sokak No: 11 YeniMahalle/ANKARA
Tel: 0 312 354 91 31 (Pbx) Fax: 0 312 354 91 32

METAFİZİĞİN HAYATA ETKİSİ *

Murtaza KORLAELÇİ**

Metafiziğin hayata etkisinin ne olduğunu belirtmek için işe “metafizik” kelimesinin anlamlarıyla başlamak gerektiğini düşünüyorum. Bu kelimenin sıfat ve isim olarak kullanılmasına göre, felsefe lügatlerinde yer alan anlamlar şöyle ifade edilebilir:

Sıfat olarak:

A- Metafizikle ilgilenen: problem, tartışma, kanıt, metafizik teori.

B- Yeterince geniş ve kapalı anlamda: soyut, derin, kontrol edilemez vs. gibi metafiziğin bazı özelliklerini takdim eden.

C- Ampirik, tecrübî ve pozitif muhalif olarak: tecrübenin sahasını aşan, -in ötesine geçen. Sezgi ve metafizik tecrübe, fenomen ötesine, numene, kendinde şeye ulaşan.

D- Fiziğe (olgu realitesini niteleyen fiziğe) muhalif olarak: metafizik kesinlik, metafizik zorunluluk.¹

İsim olarak: Felsefenin en esaslı kısmıdır. Ancak bu hususta yeterince farklı anlayışlar vardır.

A- En dar anlamında (ontolojiye veya Aristoteles’in ilk felsefesine özdeşleşmiş olan metafizik): Varlık olmak bakımından varlığın, yani varlığın ve bilmenin temel ilkelerinin ilmi.

B- En alışılan anlamda: Tecrübeden hareket ederek onu aşan gerçeklere ulaşan, gerçeğin rasyonel açıklamasını araştıran felsefenin bir kısmıdır. Böyle anlaşılınca metafizik, ontolojiyi, rasyonel kozmolojiyi, rasyonel psikolojiyi, rasyonel teolojiyi ve teodiseyi içine alır.²

C- Duyular alanına girmeyen varlıkların bilgisi.³ Takdim ettikleri görüşlere muhalif olarak bizzat kendi başlarına var olan şeylerin bilgisi.⁴ Olguların üstün bir gerçeklik düzeni oluşturan ahlâki hakikatlerin, ödev-varlık

* Bu çalışma, Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü ile Türk Felsefe Derneği'nin, 4 - 6 Kasım 2010'da, müştereken düzenledikleri “1. Ilgaz Felsefe Günleri” Sempozyumunda tebliğ olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., A.Ü. İlahiyat Fak. Felsefe Tarihi Öğretim Üyesi

¹ Paul Foulquié, *Dictionnaire de la langue philosophique*, Paris 1992, s.438.

² A.g.e., s.439.

³ André Lalande, *Vocabulaire Technique et critique de la philosophie*, Paris 1980, s.612.

⁴ A.g.e., s.613.

(devoir-être) idealinin bilgisi. Bu maddede ifade edilen anlamıyla metafizik, mutlakın araştırılması veya bilgisi olarak isimlendirilir.⁵

D- Gidimli (discursive) düşüncenin tersine, olguların (choses) doğrudan sezgisinin temin ettiği mutlakın bilgisi.

E- Olguların (choses) temeline, dolayısıyla ahlâkın ve fiziki bilgilerin ilk ilkelerine ulaşmanın tek elverişli vasıtası olarak düşünülmüş Aklın bilgisi.⁶

F- Kant'ta (Kartezyen anlamın reformu ve eleştirisi olarak) tek Akıldan, yani ne tecrübe verilerine, ne de zaman ve mekân sezgisine başvurmaksızın, kavramlarla a priori bilmek yeteneğinden alınan (se tirer de) bilgiler yığını. Metafizik ilk özelliğiyle ampirik psikoloji ve fizikten; ikinci özelliğiyle de matematikten ayrılır. Diğer taraftan metafizik mantık gibi formel de değildir.⁷

Kant'tan sonraki birçok filozof için metafizik, bilginin a priori şartlarını açıklamayı konu edinen felsefenin bir kısmıdır. Kant için bu şartlar (algılanabilirliğin a priori formları, müdrikenin kategorileri) saf sübjektif oldukları için metafizik sistemi hazırlamaya indirgenir. Bilinmenin a priori şartlarını objektif değer kabul eden filozoflar için metafizik, varlığın a priori şartlarına kadar yayılır.

Birçok çağdaş filozofa göre metafizik, gerçeğin anlamının ve temel olarak insan hayatının anlamının araştırılması; insan nokta-i nazarından, bütünlüğünde gerçeğin (réel) bilgisi.⁸

G- Mümkün olduğu kadar kesin refleksif ve eleştirel analizle, mümkün olduğu kadar eksiksiz sentezle gerçeğin, tüm diğerlerinin şartı ve temeli olarak **tecrübenin**, özellikle de iç tecrübenin bilgisi.⁹

H- Geniş anlamda metafizik, olguların (choses) tabiatının derinleştirilmiş bilgisindeki düzenli metodik her düşüncedir.¹⁰ Aristoteles (384-322)'e göre üç tür teoretik bilim vardır: Fizik, matematik ve teoloji. Bu teoretik bilimler yüce bilimlerdir. Bunlar içinde de en üstün ve yücesi teolojidir. "Çünkü onun konusu bütün var olan şeyler içinde en değerli olanıdır. Her bilim kendi konusunun yükseklik ve alçaklığına uygun olarak bir değer ifade eder."¹¹

Aristoteles'e göre varlık olmak bakımından Varlık'ın bilimi olan metafizik, genel olarak bütün varlıkların bilimi olan **ilk felsefe**, aynı zamanda **ontoloji**

⁵ A.g.e., s.613.

⁶ A.g.e., s.615.

⁷ A.g.e., s.aynı yer.

⁸ Paul Foulquié, a.g.e., s.439.

⁹ André Lalande, a.g.e., s.615.

¹⁰ Paul Foulquié, a.g.e., s.440.

¹¹ Aristoteles, *Metafizik*, cilt II, çev. Prof.Dr. Ahmet Arslan, İzmir 1993, s.113-114.

ve **teolojidir**.¹² Metafizik diğer bilimlerin kullandığı aksiyonları da inceler. Tanrı metafiziğin konusudur. Teoloji ilk ilke olan Tanrı'nın ve tanrısal şeylerin bilgisi olduğu¹³ için en çok arzu edilmesi gereken bir bilimdir.¹⁴ Konusu mutlak anlamda Varlık, varlık olmak bakımından Varlık ve onun da mutlak Zihin yani Tanrı olduğu için metafizik teolojidir.¹⁵

İbn Sina (980–1037)'ya göre metafizik, her bakımdan fizikten farklı bir şeyin ilmidir. Bu ilim içindeki en değerli şey ise, **ilm-i ilâhî** diye isimlendirilmiştir. "Allah'ı bilmek bu ilmin gayesidir.¹⁶ (...) Metafizik, adeta yetkinliği, en değerli parçası ve birincil gayesi her yönden doğadan ayrı şeyleri bilmek olan bir bilimdir."¹⁷ Filozofa göre metafizikte incelenen konular, "şeyin ve mevcudun kategorilere göre durumu; yokluğun ve zorunluluğun durumu; (...) imkânın durumu; (...) arazların ve cevherin, durumu; hak ve batıl, (...) tümel ve tikel, cins ve tür, (...) varlığın denk düştüğü Bir, (...) sudur ve Peygamberliktir."¹⁸

Metafiziği, metafizikten kurtarmayı amaçlayan Kant (1724-1804) bu bilim için şöyle bir tanım yapıyor: "Metafizik, duyularla anlaşılabilen bilgiden, duyularla anlaşılmayan bilgiye akıl yoluyla geçme bilimidir."¹⁹ Filozofa göre metafizik, herhangi bir bilim gibi doğa tarafından içimize yerleştirilmiştir. Kant'ın metafiziği reddettiğini iddia edenleri, filozofun şu ifadeleri bütünüyle yalanlamaktadır: "Metafiziği gereksiz ya da olmasa da olabilen bir şeymiş gibi görmekten çok uzağım, öyle ki belirli bir zamandan beri metafiziğin doğasını ve onun insanla ilgili bilgiler arasındaki özel konumunu gördükten sonra, insan cinsinin gerçek ve kalıcı mutluluğunun bile ona bağlı olduğuna inandım, ikna oldum."²⁰

Metafiziği, içinde gelişmenin hiçbir iz bırakmadığı sınırsız bir denize benzeten Kant, "yine de metafizik, asıl gerçek felsefedir."²¹ (...) Her ne kadar metafizik dinin temeli olmazsa da, her zaman dinin koruma kalkamı olarak kalmalıdır"²² diyor.

¹² Aristoteles, *Metafizik*, cilt I, çev. Doç.Dr. Ahmet Arslan, İzmir 1985, s.302, dipnot 4.

¹³ A.g.e., s. 303, dipnot 4'ün devamı.

¹⁴ A.g.e., s.302.

¹⁵ A.g.e., s.192, 1 nolu dipnot.

¹⁶ İbn Sina, *Metafizik*, cilt I, çev. Ekrem Demirli-Ömer Türker, İst. 2004, s.20.

¹⁷ A.g.e., s.21.

¹⁸ A.g.e., s.23-26.

¹⁹ Emmanuel Kant, *Yaşamın Anlamı*, çev. Dr. Gürsel Uyanık-Ahmet Sarı, İst 2010, s.32.

²⁰ A.g.e., s.32.

²¹ A.g.e., s.39.

²² A.g.e., s.42.

Kant'a göre görev emri insanların özgürlüğünün bir kanıtı olup, Tanrı fikrine işaret eder.²³ Her nesne Tanrı sayesinde vardır. Ahlâk yasalarına itici güç veren de O'dur. Din olmazsa tüm yükümlülükler itici güçten yoksun kâhırlar. Tanrı'ya inanmayan bir kimsenin ahlâklılığa yönelmesi de mümkün değildir.²⁴ "Yaratılma amacını Tanrı'nın şerefine bağlayanlar, galiba en iyi ifadeyi bulmuşlardır." O'nun emirlerine dikkat göstermek ve O'nun yarasını kabul ettiren kutsal görevi takip etmekten başka hiçbir şey O'nu daha fazla yüceltmez.²⁵

Tanrı'yı sevmek demek O'nun emirlerini severek yapmak demektir. İyi eğitilmiş bir ruh, Tanrı'ya kolayca inanır. "Kötü ruha yapacak bir şey yoktur. Kalbinin katılığı onu sadece spekülasyonlara düşkün kılar, gerçi bir Tanrı'dan korkar, ama ona asla inanmaz."²⁶ Doğanın oluşturduğu her yapıtta, ifade edilemez büyüklükte bir sanatın varlığını görürüz.²⁷ Mutlak emir ve mutlak emre dayalı bir biçimde tanrısal emir olarak her türdeki görev bilgisi Tanrı'nın varlığının pratik kanıtıdır. Ahlâkî kuralları ilke edinen bir kimse kaçınılmaz şekilde Tanrı'nın varlığına ve gelecekteki bir hayata inanacaktır.²⁸

"Her şeyi bilen, her şeye güç yetiren, tüm ahlâksal olanı isteyen ve tüm dünya varlıklarına yakın bir şekilde duran bir varlık fikri, Tanrı fikridir. (...) Tanrı kavramı beni aşan ve sorumluluk yükleyen bir varlık kavramıdır. (...) Bizim yaptıklarımızdan Tanrı'nın bir kazancı yoktur, ancak O'na karşı görevlerimiz vardır."²⁹

Filozofa göre din, tanrısal buyruk olarak insanın tüm görevleridir. Bir insanın din olmadan hayatında mutlu olması olanaklı değildir. Tanrı'nın rızasını elde etmek, tüm eylemlerimizi yönlendiren inanış olmalıdır. Dinde her şey eyleme dayanır.³⁰

Kant'a göre tecrübenin dışına çıkan akıl antinomilere düşer. "Aklın ülkesi bir adadır ve doğanın kendisi tarafından değişmez sınırlarla hapsedilmiştir. (...) Burası, geniş ve fırtınalı bir okyanus tarafından kuşatılmış, bazı sis ve eriyen buz kümelerinin yeni alanlar açtığı hayalin oturduğu yer olan hakikat ülkesidir. (...) Bütün bilgi gücümüz için ulaşılmaz bir alan vardır, yani kendimiz için bir

²³ A.g.e., s.41.

²⁴ Kant, *Ethica: Etik Üzerine Derster*, Çev. Oğuz Özügül, İstanbul 2007, s. 101.

²⁵ A.g.e., s.61.

²⁶ A.g.e., s.85.

²⁷ A.g.e., s.86.

²⁸ A.g.e., s.91.

²⁹ A.g.e., s.92-93.

³⁰ A.g.e., s.95.

zemin bulamadığımız metafizik bir alan.”³¹

Metafizik olanın belirlenmesinde bizler için hiçbir malzeme olmadığından, Tanrı'nın ya da ruhun varlığı ile ilgili kuramsal bir kanıtın mümkün olmayacağı görüşünü savunan filozofa göre “bir Tanrı'nın varlığını söyleyen, bildiğinden daha fazlasını söyler, bunun aksini söyleyen de öyle. (...) Kuramsal bilgi alanı duyu nesnelere daha öteye ulaşamaz. (...) Aklımızın daracık sınırları üzerine şikâyetle bulunmaktan ve alçak gönüllü bir biçimde kendimizi tanımanın hayaliyle yetinmeyi kabul etmekten kaçamayacağız.”³²

Kant'a göre, bir karakterin ayırt edici en önemli özelliği doğruluktur. “Yalan söyleyen bir kişinin şahsiyeti yoktur. Yalan, kendi insanlık bilincinin atılması ve aynı zamanda yok edilmesidir. Bir başkasına söylediği şeye kendisi de inanmayan bir insan bir eşyadan bile daha az bir değere sahiptir. İnsanın kendine karşı görevinin aksaması, doğruluğun zıttı olan yalandır. (...) Bir insanın düşündüğü şeylerin hepsi doğru olmayabilir; ama söylediği her şeyde doğru olmalıdır. Yalan söylemek insanı genel aşağılama nesnesi yapar.”³³

Bir insanı en yücelten şey, “onun bir şahsiyeti var” ifadesidir. Şahsiyetin temel ilkeleri ise şöyle belirtilebilir: “Kasıtlı olarak yalan söylememek, yalanla-
yış hareketini üzerimize çekmemek için ölçülü konuşmak. (...) Verdiği sözü tutmazlık etmemek. (...) Kötü düşünen insanlarla bir zevk ortamında sıkı fıkı olmamak ve bu çevreyi sadece çıkar ilişkisine indirgemek.”³⁴

Jacques Chevalier (1882-1962)'ye göre metafizik bilgi, şeyin etrafında dönen diğer bilgilerin aksine, hakikatin içine girer. Bu bilgi mutlaka ulaşmak için kavramları aşmaya çalışır. “Bilim ile metafiziğin arasında, hesaplanmış hareketle uygulanmış hareket arasındaki, bir şehrin veya bir şahsın çekilmiş fotoğraf serileri ile bu şehrin bilgisi, bu şahsın samimiyeti (itimité) arasındaki aynı fark vardır. (...) Metafizik, analizin sonuçlarını kullanan ve kavramlara dayanan, fakat ondan kaynaklanmayan bir seyir ile eşyaların özüne kadar nüfuz etmeye çalışır.”³⁵ Bütün bilimler kendi özel ilkelerini bilmekte yetersizlik gösterdikleri anda metafizik sezgiye başvururlar. Bu nedenle metafizik ilk ilim olarak isimlendirilir.

Metafiziğin metodu olan sezgi, “bir çeşit ‘sempatiyle’ içerideki olayın kendisini bilmek için bir çabadır. Metafizik, bilimin verilerini kullanır, o anali-

³¹ A.g.e., s.37.

³² A.g.e., s.38.

³³ A.g.e., s.77-78.

³⁴ A.g.e., s.79-80.

³⁵ Jacques Chevalier, “Metafizik”, çev. Prof.Dr.Murtaza KORLAELÇİ, *Felsefe Dünyası*, sayı 39, Ankara 2004, s.187.

zin sonuçlarından yola çıkar: Bu anlamda metafizik pozitiftir.³⁶

Bilim ve metafizik, sınırları belirlendiği zaman asla birbirini dışlamazlar. Bu kavramların biri diğerini geçersiz de kılmaz. Bunların biri diğeriyle düzelir ve olgunlaşır. "İnanmak, düşünmek ve tecrübe etmek: din, felsefe ve bilim, bu üç şey gelişir, fakat birbirinin yerine geçmezler."³⁷

Chevalier'ye göre metafizik, gerçek pozitif ilimler tarafından hiçbir zaman dışlanmamıştır. Metafizik tabii ve kaçınılmaz bir tamamlayıcıdır. Olgular üzerine kurulmuş pozitif bir metafiziğe ulaşılabilir. İnsan aklının büyüklüğü, kendisi Tanrıymış gibi âlemi yeniden inşa etmek değil, Tanrı'nın yaratmış olduğu olgulara saygı göstermektir. Chevalier şöyle diyor: "Kendi düşüncemin varoluşu, ödevin varoluşu fizikî olgularla aynı sıfatta pozitif olgudur, ve hatta daha fazla olgudur. Fakat onları algılamak için Platon'un, manevi hakikate açık "ruhun gözü" diye isimlendirdiği bir anlam gerekir."³⁸

Eleştirel bir metafizik zorunludur. Çünkü metafiziği inkâr etmek yine metafizik yapmayı gerektirir. "Erekliliği inkâr etmek, Tanrı'yı inkâr etmek, Aristoteles'in gösterdiği gibi, evrenin mekanizmlerle, sonunda tesadüf tarafından yönetildiğini doğrulamaktır. Oysaki mekanizm, bilimin hiçbir zaman ispatlamadığı belli bir metafizik inançtır."³⁹

Gerçek bir metafizik de zorunludur. Çünkü her bir düşüncemiz, habermiz olmaksızın Mutlak'a karşı bir inancı, eşyanın tabiatını ve hayatı düşünmenin belli bir yönünü içeriyor. "Bu demektir ki insan pozitif ve gerçek metafizikten, evren hakkında, uzay ve zaman, madde, hayat ve ruh hakkında, insanın alın yazısı ve son amaçları, iyiliğin esası, her gerçekliğin sebep ve ilkesi olan, Tanrı hakkındaki düşünceden vazgeçemez. (...) Böylece özel ilimleri sadece metafizik aydınlığa kavuşturuyor, yine sadece metafizik onları yerleştiriyor ve onlara özel değerini veriyor. (...)

Metafizik, yarar gözetmeyen, en pozitif, gerçeğe en yakın bir zihin için, en somüt, araçsız olarak en fazla anlaşılabilir bilimdir. Metafizik sadece, (...) körleşmiş olan zihinlere kuruntucu görünür. (...) Metafizik bütün bilimlerin, sonunda vardıkları şey kadar kalkış noktasıdır da, zira bütün bilimler sonunda nesnelere (choses) bilgisini amaçlarlar."⁴⁰

Felsefe, aktif tevekkülün pratiği olmalıdır diyen Chevalier, filozofun, mümkün olduğunca araştırmak, algılanabilir tecrübeyi aşan, ahlâkî ve metafizik

³⁶ A.g.e., s.190.

³⁷ A.g.e., s.191.

³⁸ A.g.e., s.192.

³⁹ A.g.e., s.193.

⁴⁰ A.g.e., s.193-194.

düzenin bu yüce hakikatlerine yükseltmek mecburiyetinde olduğunu dile getirmektedir. Ona göre “felsefe esas olarak bir metafiziktir. Metafizik filozofun özel sahasıdır. O, insan için zorunludur, zira insan hava teneffüs ettiği gibi metafizik yapar, ve hiçbir kimse düşüncelerinde ve fiillerinde içerilmiş bir metafizik olmaksızın ne düşünebilir ne de hareket edebilir. Aristoteles’in haklı olarak söylediği gibi metafiziği inkâr edenler yine metafizik yaparlar, ancak onların metafiziği kördür. Günümüzde, antik septiklerin mirasçıları ne derlerlerse desinler metafizik, en pozitif ve ilimlerin en gerçeği olan konusuyla varlığını sürdürür.”⁴¹

Felsefenin, hakikatin araştırılması olduğunu vurgulayan Chevalier görüşlerini şöyle devam ettiriyor: “Nihayet, metafizik ahlâkın temelidir, zira ahlâkî hakikatlerin, Leibniz’in geometrik hakikatler diye yazdığı şeyler gibi olduğu söylenebilir: ‘gerçek olarak her var olan, bir şeyde temellenmek mecburiyetindedir. Bir ateistin geometrici olabilmesi bir gerçektir. Fakat eğer Tanrı hiç olmasaydı, geometrinin objesi de asla var olmayacaktı.’ Eğer Tanrı olmasaydı ödev sadece bir yanılığ olacaktı: Ödev, objesi olarak mutlak iyiyi, ve müeyyideleri olarak da mutlak adaleti gerektirir.

Tek kelimeyle metafizik bize pozitif bilim olarak hatta bütün bilimlerin en pozitifini olarak görünüyor, çünkü o eksiksiz tecrübeye dayanır ve şeylerin içine nüfuz ederek **öbür dünyaya** gider. (...) Daha iyi olan şey insana, inanmak ve ümit etmek motiflerini vererek ona hayattaki davranışın kaidesini sadece metafizik sağlayabiliyor. Zira insan izafi ile yetinmeyecektir: İnsan Mutlak için yaratılmıştır ve Tek Mutlak-gerçek, bir Mutlak- ancak onu tatmin edebilir.”⁴²

“Eğer bir ifadeye deneyle temellendirilemediği için anlamsız diyeceksek, doğa yasalarının da anlamsız olması gerekir. O zaman görünen o ki, bilimin de temelinde, doğrudan deneyimle temellendirilemeyen ilke ve kavramlar vardır, ve metafizik olmadan bilim mümkün değildir.⁴³ Dolayısıyla metafiziğe saldırı aynı zamanda bilimi de olanaksızlaştıracaktır.”⁴⁴

Gerçek bir metafizik, Mutlak Varlık’a ruhun ölümsüzlüğüne ve öbür âlemin varlığına imanı gerektirir. Böyle bir metafizik günlük hayatı en mükemmel bir şekilde düzenler ve disipline eder. Mutlak olan dinî iman bir insanın bütün benliğiyle Tanrı’ya, Mutlak Sen’e bağlanmasıdır. Bir insan Tanrı’ya ina-

⁴¹ Jacques Chevalier, *Leçons de philosophie*, tome I, Paris 1946, s.9.

⁴² Jacques Chevalier, “Metafizik”, çev. Prof.Dr.Murtaza Korlaelçi, *Felsefe Dünyası*, sayı 39, Ankara 2004, s.194.

⁴³ Karl Popper, *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*, Çev. İlknur Aka-İbrahim Turan, İstanbul 2008, s. 70-71.

⁴⁴ Roger Trigg, *Akılçılık ve Bilim*, Çev. Kadir Yerci, İstanbul 1996, s. 286.

nıyorsa, kendi isteğiyle O'nun emrine giriyor demektir. Davranışlarını, inandığı ilkelere göre düzenlemek zorunluluğu söz konusudur. Bir takım ödevlerle yükümlü olan inananın ödevleri genelde şöyle sıralanabilir: 1- Tanrı'ya karşı ödevlerimiz; 2- İnsanlara karşı ödevlerimiz; 3- Hayvanlara karşı ödevlerimiz.

1- **Tanrı'ya karşı ödevlerimiz:** Tanrı olmasa hiçbir şey kutsal olamaz. İnsanın da diğer maddeler gibi hiçbir değeri olmaz. O zaman Tanrı'ya karşı ilk ödev Tanrı bilgisi ve O'nu araştırmaktır. "Tanrı hakkında elde ettiğimiz bilgi, O'na karşı davranışlarımızı bize dikte ettirir. (...) Tanrı'yı sevmek O'nun esrinde hizmet etmektir. (...) Dindar olmak, (...) günlük görevlerini Tanrı'nın isteği doğrultusunda samimî olarak gerçekleştirmektir. (...) İnsan yaratana ile daha sıkı ilişkiye (iletişime) girdiği ölçüde var olacaktır. (...) İnsanın kutsallığı, Tanrı tarafından sevildiği ve Tanrı tarafından verilmiş göreve bağlılığı kadardır. (...) İnsan Tanrı ile beraber çalışmaya davet edildiği için kutsaldır."⁴⁵

İnsan tabii donanımlarla yaratılmış bir varlıktır. Bunun için her insan kâinat kitabına bakarak onun sahibini aramak ve bulmakla görevlidir. Muhtaç olduğu cihazlarla donatılmış olan insanın, bağışlanmış niteliklerini, bunları kendine bağışlayan lehine sarf etmemesi görevini yerine getirmemesi demektir. Bu nedenle "yaratana bilmek ve O'na kulluk arz etmek her insan için dinî bir görevdir."⁴⁶ Günümüzdeki krizin "nedenleri ahlâkidir. Bu nedenle onun ilacı da ahlâki olur."⁴⁷ (...) Bütün kötülükler başka bir hayatın varlığına inanılmayıştan gelir. İşte bu gerçektir. Medeniyetimizin çöküşü öbür dünyaya inanışın çöküşüyle at başı beraber gitti. Modern dinsizliğin ilkesi şu ölçüde (maxime) toplanır: "Her şey bu hayattan ibarettir."⁴⁸

Tanrı bilgisinden sonra "kulluk görevi" gelir. Bir insan iyiliklerini görüp, nimetlerinden yararlandığı kimselere karşı daima hürmet ve tâ'zîm duyar. Dolayısıyla Tanrı'ya ibadet etmek bir ödevdir.

İnsanın biri kaynağından diğeri de yeteneklerinden gelen iki değeri vardır. İnsan kendi öz şahsiyetine değer vermelidir. O zaman insanın kendine karşı ödevleri vardır. Bunun da ilki kendi asiliğinin şuurunda olmasıdır. Bütün ödevleri yerine getirecek olan, insanın bizzat kendi şahsı olduğu için kendisiyle ilgili ödevler, en önde gelen ödevlerdir. İnsanın kendine saygısı ve ödevleri şu şekilde sıralanabilir: Hayatla ilgili ödevler, vücutla ilgili ödevler, zekâyla ilgili ödevler, karakterle ilgili ödevler, şerefle ilgili ödevler.

⁴⁵ O. Lemarié, *Esquisse d'une philosophie*, Paris 1917, s.475.

⁴⁶ Ahmet Hamdi Aksekili, *Ahlâk Dersleri*, Ankara 1921-1923, s.405.

⁴⁷ Jaques Chevalier, *La vie morale et l'au delà*, Paris, 1938, s. 6.

⁴⁸ A.g.e., s. 12.

Hayatla ilgili ödevler:

İnsanın kendi hayatına karşı ilk ödevi, onu kesmek veya kısaltmak değil korumaktır. "İntihar bir döneklidir. Tahsis edilmiş görevden bütünüyle vazgeçmektir. Hayat ne kadar güç olursa olsun kaldırılması bize ait olmayan bir görev olarak tahammül etmeye mecburuz. Oyun veya şarlatanlıkla onu tehlikeye atamak aynı zamanda cinayettir.

Hayat insanın en son amacı değildir, ama onun ödevinin şartıdır. (...) Ölümünden daha kötü alçalmalar vardır, ödevler yüce ve zorunlu oldukça insanın kendini onlara feda etmekte tereddüt etmemesi gerekir. Böylece haklı bir neden için ölmek, ödevden kaçan insanın fiili olan intihar değil, aksine bu durum, bütün varlığını ödevde en üstün bir şekilde adamaktır. Hayatımızı sala israf etmemek, ve onu işsiz bırakmamak zorundayız. Ona sorumlu olduğumuz mülk gibi dikkat edeceğiz. Hayattan tam verim isteyelim: Zamanımızın cimrisi olalım. (...) Becerikli ve cesaretli çalışmak gerek. İşsiz yaşamak, yaşamının değerini yitirmektir."⁴⁹

İnsan beden ve ruh denilen iki tözden meydana geldiği için, beden ve ruhla ilgili ayrı ayrı ödevlerimiz vardır. İnsanın mutluluğu, beden ve ruhla ilgili ödevlerin yerine getirilmesiyle sağlanır.

Bedenle ilgili ödevler:

Beden, insan görevlerinin geçici âleti ve hayatın taşıyıcısıdır. Sağlıklı bilgi ve egzersizlerle kuvvetlendirilmiş olmak mecburiyetindedir. Bedenin bütünlüğünü ve gücünü, bir işçinin kendi aletlerinin iyi halini koruduğu gibi korumak, başta gelen ödevlerdendir. Hayatta başarının şartı kuvvetli olmaktır. Ancak sağlığını korurken onu sanat eseri haline dönüştürmemek gerekir. Bedene "her kötüye kullanımı yasaklamak, onu gevşemekten ve uyuşuklukla bozulmaktan engellemek, onu çalışmaya elverişli hale getirir."⁵⁰

Ruhla ilgili ödevler:

Ruhun metafizik hastalıklardan kurtulmasını temin ederek onu yaratılış gayesi olan ödevlerini yerine getirebilecek mükemmel bir hale yükseltmek ruhî ödevlerin başında yer alır. Ruh, başlangıçta her kalıba dökülmeye müsait bir çocuk gibidir. Eğer iyi eğitilirse tezkiye edilmiş ruh olur. Lakayıt bir eğitime düşerse sahibinin başına bela olan şerli bir ruh olur. Gerek hastalığı gerekse ilacı kabul etme konusunda ruh, beden gibidir. Ruhî olaylar, hissî, zihnî ve iradî

⁴⁹ O.Lemarié, a.g.e., s.477.

⁵⁰ Aynı yer.

olarak üç kısımdan ibarettir.⁵¹

İnsanın kendi zekâsıyla ilgili ödevler:

Bu husustaki ödevler, kendini yetiştirmek ve kendini olgunlaştırmaktır. Kendini yetiştirmek, kendini bilgilerle donatmak ve çok üretebilmek amacıyla kendisini zenginleştirmektir. Olgunlaşmak ise iyi yargılamaya çalışmaktır.

İnsanın kendi özel karakteriyle ilgili ödevler:

Hiçbir kimse yetkin olarak dünyaya gelmiyor. En iyi kimsenin bile düzeltilmesi gereken kusurları ve köktünü kazınması gereken günahları vardır. İnsan doğuşuyla bizzat kendine verilmiş aşısız bir fidandır. Ondan kuvvetli ve iyi meyveler yüklü ağaçlar yapmaya mecburuz. Kendinden hoşlanmaya gitmek, aptalca bir hareket olacaktır.

İnsanın kendi asıl şerefiyle ilgili ödevler:

Her insan için, eşya ve hayvan seviyesine inerek, insan mevkiinden düşmemenin ödevidir. Beden ve ruh, ilâhî bir eser olarak onurlarını koruyacaktır. İnsan haklarının birincisi, hayat hakkıdır. "Dünyaya gelen her fert için yaşamak zaruri bir haktır. Bunu koruyabilmek için her şeye başvurmak da aynı zamanda bir hak ve bunu yok edecek mahiyette olan her şeyden sakınmak bir ödevdir."⁵²

İnsanın metafizik hayatı, bir insanı ırzı, namusu, şöhreti, şerefi ve haysiyetidir. Metafizik hayat, fiziki hayattan daha kutsaldır. Bunun içindir ki, insan manevi hayatını koruma uğrunda, sevinerek ve çekinmeden fiziki hayatını feda etmekten kaçamaz. Bundan dolayı "ırz, namus, insan haysiyeti saldırıdan masundur. İnsanlardan birinin ırz ve namusunu, haysiyet ve şöhretini noksanlaştıracak herhangi bir harekette- ister sözle, ister fiille- bulunmak onun manevi hayatına bir tecavüzdür. Bu yönüyle ahlâk yasası, adaletten doğan toplum vazifesi, bizi böyle bir hareketten men eder. İrz ve namusa, şeref ve haysiyete hürmet etmeyenler- ilim, makam ve servet itibarıyla ne kadar yüksek bir mevki elde etseler de- ahlâk nazarında hiçbir kıymetleri yoktur."⁵³

Başkalarının namus ve zatî haysiyetlerini, şeref ve şöhretini lekeleyecek olan söz ve fiiler şunlardır: İstihza, sövme ve hakir görme, zem ve gıybet, hiciv, iftira, dedikoduculuk, haset."⁵⁴

⁵¹ Ahmet Hamdi Aksekili, a.g.e., s.158.

⁵² Ahmet Hamdi Aksekili, a.g.e., s.336.

⁵³ Ahmet Hamdi Aksekili, a.g.e., s.337.

⁵⁴ Ahmet Hamdi Aksekili, a.g.e., s.338.

Başkasına karşı ödevler:

Başkası, kendi benzerlerimizdir. İnsanlar arasındaki eşitlik, olgu değil hukuki bir eşitliktir. Her insanı varlık değerleri kadar kutsaldır ve onlar köleleştirilemez. İnsanlar güç, zekâ ve ahlâkî değer bakımından birbirine eşit değildirlen. Başkasına karşı ödevler iki ilkede özetlenir: Adalet ve iyilikseverlik. Adalet; hayat, mülkiyet, hürriyet ve saadet haklarına saygı göstermektir.

Hayata ve başkasının bedenine saygı, onu öldürmemek, yaralamamak, sakatlamamak, insan varlığının kirletilmemesine izin vermemektir.

Mülkiyete saygı: Hiçbir kimse beslenmeden, giyinip barınmadan varlığını sürdüremez. Hayatının şartı olan şeyin kullanımını bir kimseye vermemek, onun yaşam hakkını reddetmek demektir. "Mülkiyet, insan şahsının saygınlığına sahiptir. Şahsın dokunulmaz karakteri adeta kendi hayatının aletleri olan şeylere kadar yayılır. (...) Hiçbir kimse, başkasını kendi eşyası olarak düşünemez, çocuk babasının mülkiyeti değildir; hanım kocasının mülkü değildir; yenilen kimse yenenin mülkü değildir; borçlu kendi alacaklısının mülkü değildir. Hiç kimse "dünya bana aittir" deme hakkına sahip değildir. (...) Taşınmaz mülkler, takip eden nesillere aittir."⁵⁵

Hürriyetin saygısı: Hiçbir kimse başkasını kendi hürriyeti gibi düşünmez. Kölelik en büyük haksızlıktır. İnsanın efendisi sadece Allah'tır, başka hiçbir varlık insana efendi olamaz.

Başkasının şerefine ve değerine saygı, beden, mülk ve bağımsızlığa saygının yanında onun mutluluğuna ve ahlâkî değerlerine de saygıyı gerektirir. Kadının saygınlığı, şiddet olgusu veya pazar objesi olmamasını gerektirir. İki eş sadakat ve yardımla birbirine saygılı olmak mecburiyetindedir.⁵⁶

Hayvanlara karşı ödevler:

Hayvanlarla insanlar arasında, insanların kendi arasındaki hak eşitliği gibi bir eşitlik yoktur. Aynı Tanrı'nın yaratıkları oldukları için bütün canlılar arasında bir yakınlık vardır. Ancak, hayvanlara insanlardan daha fazla saygı göstererek, aşırılığa da gidilmemelidir. "Haklı olarak domuzları semirtmek için çocuklarını ekmekten yoksun bırakanın cinayetini incelemek gerekir. Hayvandan önce insana yardım edilmesi mecburiyeti vardır. Her varlık kendi mevkiine göredir, her varlık kendi ihtiyaçlarına göredir."⁵⁷

⁵⁵ O. Lemarié, a.g.e., s.480.

⁵⁶ A.g.e., s.481-483.

⁵⁷ A.g.e., s.489.

Metafiziğin Hayata Etkisi

ÖZET:

Metafizik, varlık olmak bakımından varlığın, Mutlak Varlık'ın ve ilk ilkelilerin bilimidir. O, tam tecrübe üzerine kurulduğu için bütün bilimlerin en pozitiftir. Metafizik özel ilimlerin bütün tecrübelerini kullanır. Konusu Tanrı olduğu için metafizik aynı zamanda teolojidir. Gerçek metafizik, bir Mutlak Varlık'a, ruhun ölümsüzlüğüne ve öbür âlemin varlığına imanı gerektirir. Böyle bir metafizik günlük hayatı düzenler ve disipline eder. Metafizik gerçek bir felsefedir.

L'influence De La Métaphysique Sur La Vie

RÉSUMÉ

La métaphysique est la connaissance de l'être en tant qu'être, de l'être absolu, et des principes premières. La Métaphysique est la plus positive de toutes les sciences, parce qu'elle se fonde sur l'expériences des sciences particulières. Elle englobe, avec l'ontologie, la cosmologie rationnelle, psychologie rationnelle, et la théologie rationnelle. La vraie métaphysique nécessite la foi d'un Être Absolu, de l'immortalité de l'âme, et de l'existence de l'au delà. De la sorte métaphysique régularise la vie quotidienne. Elle est vraiment une philosophie.

Les mots clés: métaphysique, être, positive, âme, théologie, immortalité, existence.

“KAYNAKÇA”

Aksekili Ahmet Hamdi, *Ahlâk Dersleri*, Ankara 1921-1923.

Aristoteles, *Metafizik*, cilt II, Çev. Prof. Dr. Ahmet Aslan, İzmir 1993.

_____, *Metafizik*, Cilt I, Çev. Prof. Dr. Ahmet Aslan, İzmir 1985.

Chevalier Jacques, *Metafizik*, Çev. Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi, Felsefe Dünyası, sayı 39, Ankara 2004.

_____, *Leçons de Philosophie*, tome I, Paris 1946.

_____, *La Vie Morale et La Dela*, Paris 1938.

Foulquie Paul, *Dictionnaire de la Langue Philosophique*, Paris 1992.

İbn Sina, *Metafizik*, Cilt I, Çev. Ekrem Demirli-Ömer Türker, İstanbul 2004.

Kant Immanuel, *Yaşamın Anlamı*, Çev. Gürsel Uyanık-Ahmet Sarı, İstanbul 2010.

Kant Immanuel, *Ethica: Etik Üzerine Dersler*, Çev. Oğuz Özügül, İstanbul 2007.

Lalande Andre, *Vocabulaire Technique et Critique de la Philosophie*, Pa-

ris, 1980.

Lemarie O., *Esquimisse d'une Philosophie*, Paris 1917.

Popper Karl, *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*, Çev. İlknur Aka-İbrahim Tufan, İstanbul 2008.

Trigg Roger, *Akılcılık ve Bilim*, Çev. Kadir Yerci, İstanbul 1996.